

L'Estatut del 2006: la garantia de Catalunya

LAIA BONET RULL

Secretària de Desenvolupament Estatutari de la Comissió Executiva Nacional del PSC

“Obra de tal manera que tractis a la humanitat a través de tu mateix i del proïsme, com a fi, mai com a mitjà. Obra sempre com si fossis el legislador i, al mateix temps, com si fossis el súbdit d'un regne de voluntats lliures i racionals”¹.

Immanuel Kant

El 28 de juny de 2010, després de gairebé quatre anys de desplegament valent i rigorós de l'Estatut, el Tribunal Constitucional ha dictat sentència en un recurs deshonest, covard, desqualificador, capciós i desconexor de totes les regles del joc de la democràcia, per pretendre guanyar als tribunals allò que els recurrents havien perdut democràticament a les urnes i, prèviament, a totes les cambres parlamentàries, les d'aquí i les d'allà.

La inadmissible deriva en la que ha caigut el Tribunal en el seu procés de deliberació ja havia anat generant una sensació d'indignació i de deserció. I és que el Tribunal ha evidenciat en aquest temps una sèrie de patologies sense precedents.

La primera: la modificació—fruit de les tensions dels recurrents— de la seva doctrina sobre les causes d'abstenció i recusació de magistrats, produint, ja des d'un inici, la descompensació de la seva composició en acceptar la recusació d'un dels seus magistrats.

La segona: la vulneració reiterada del principi de secret de les deliberacions; una vulneració que, per la seva gravetat, fins i tot està prevista per la normativa reguladora del Tribunal com una causa de cessament.

La tercera: el retard en l'adopció de la sentència; un retard que si bé podria ser considerat admissible en d'altres casos és molt més greu quan es tracta d'una llei de la naturalesa de l'Estatut, que evidentment ha de ser desplegada sense retards i inseguretats jurídiques.

I la quarta: la situació de clara irregularitat en la composició del Tribunal, ja que quatre dels seus membres haurien d'haver estat renovats el desembre de 2007, fet que ha portat a plantejar per part del Govern i el Parlament de Catalunya la necessitat que el Tribunal no es pronunciés, deixant aquesta tasca per a un Tribunal amb la composició adequada d'acord

amb el principi essencial del “jutge predeterminat per la llei”.

Aquestes patologies, com deia, sense precedents, són d'una incalculable gravetat pel necessari respecte a una institució clau en el nostre Estat de dret. Però encara ho és més el fet que s'hagin donat precisament en un cas com aquest, ja que el Tribunal s'ha hagut de pronunciar sobre la constitucionalitat d'un Estatut d'autonomia, és a dir, una norma paccionada que integra el bloc de la constitucionalitat, i a més, per primera vegada, el Tribunal s'ha hagut de pronunciar sobre una norma referendada per la ciutadania, fet que ha portat a parlar en termes de xoc de legitimitats, malgrat que l'ordenament jurídic així ho permet actualment.

Tribunal Constitucional i profilaxis

Les singularitats del cas esmentades haurien fet preveure un determinat capteniment en l'actuació del Tribunal Constitucional, un Tribunal que, per la seva funció d'interpret de la Constitució, ha d'acompanyar la seva anàlisi d'un estricte respecte al denominat principi de deferència al legislador, principi que mai hauria de permetre efectuar declaracions d'inconstitucionalitat de caràcter “preventiu”, és a dir, declaracions que no siguin resultat directe i immediat de les previsions de la pròpia norma enjudiciada —en aquest cas, l'Estatut—, sinó fonamentades en la mera possibilitat que el seu desenvolupament pogués dur a una situació contrària a les previsions explícites o a l'esperit —obert— de la Constitució. Si així fos, serien les actuacions (o les normes aprovades) en desplegament de l'Estatut les que haurien de ser considerades inconstitucionals, però no l'Estatut per ell mateix.

En aquest context s'ha produït el pronunciament del Tribunal Constitucional, un pronunciament que necessàriament hem de qualificar d'excepcional. Un pronunciament que ha comportat la declaració d'inconstitucionalitat respecte 14 articles o fragments d'article de l'Estatut d'autonomia de Catalunya i, alhora, la concreció de la interpretació imprescindible de 27 altres articles per tal de considerar-los

¹ En agraïment al treball i a la trajectòria de Josep Maria Balcells. Cita del seu discurs inaugural, com a president de la Mesa d'edat, de la sessió constitutiva de la VII Legislatura.

adequats a la Constitució. Però més important que les concretes afectacions al text de l'Estatut, són els "danys" de la Sentència sobre allò que podríem anomenar els "intangibles".

L'Estatut i el futur de Catalunya

La sentència ha arribat, doncs, i en fer-ho ens ha abocat –aparentment de forma inevitable– a una pregunta que d'aleshores ençà s'ha anat reiterant en molts entorns: valia la pena tot el que hem fet?

Per respondre a aquesta pregunta cal tenir en compte els motius pels quals el govern progressista i d'esquerres del president Maragall va apostar l'any 2003 per encetar el procés d'elaboració d'un nou Estatut i els motius pels quals el Govern progressista i d'esquerres del president Montilla ha treballat tant per la seva defensa davant dels que s'hi han oposat, i pel seu ple desplegament des de les institucions catalanes i des de les estatals.

A partir de la innegable experiència positiva que va comportar l'Estatut de 1979, el nou Estatut va néixer amb la voluntat d'actualitzar l'autonomia catalana, donant resposta a les noves realitats del segle XXI, des de l'impacte en la presa de decisions de l'increment de la interdependència entre tots els poders en un context de globalització i de pertinença a la Unió Europea, fins a les noves tecnologies i la societat de la informació, que reclamaven una societat diferent, teixida en xarxa, i una forma de governar també diferent. Va néixer també per reflectir –com argumentava Isidre Molas en la seva intervenció al Senat, en el debat d'aprovació de l'Estatut– "l'augment de la importància de les identitats de tot tipus davant la seguretat de decisions llunyanes". Va néixer per donar un pas endavant en la llengua catalana, amb ple respecte a la llibertat de tots. Va néixer per garantir uns recursos més justos per a Catalunya i més capacitat per decidir en aquesta matèria, sobre la base de la necessària solidaritat amb la resta de pobles d'Espanya; uns recursos que permetessin apostar per unes polítiques socials més potents i garantir el progrés econòmic de Catalunya. Va néixer per modernitzar les institucions pròpies i per adaptar la justícia a la realitat autonòmica d'Espanya. Va néixer, en definitiva, per garantir i reforçar els drets i les llibertats de les persones.

Amb aquesta aposta, el nou Estatut ha establert l'autonomia més actualitzada i més àmplia que mai hagi tingut

Catalunya en els darrers segles. I això ho ha fet en forma de pacte, un pacte entre les institucions catalanes i estatals, respectant en tot moment les regles del joc i fent possible una Espanya de tots, oberta, inclusiva, integradora, en la qual tots els pobles poden sentir-s'hi lliures.

És aquest Estatut, és aquest pacte, el que es va assolir ara fa poc més de quatre anys i s'ha defensat i desplegat amb força i tot el rigor des d'aleshores.

I sí, valia la pena tot el que hem fet, i tant!

En els primers quatre anys de vigència de l'Estatut s'ha reforçat la societat del benestar construint el seu quart pilar en forma de Llei de Serveis Socials per fer possible una veritable justícia social. S'ha modernitzat l'educació pública per garantir la igualtat d'oportunitats i per fer-ne possible la seva adaptació a les necessitats reals de l'entorn, en un moment en el que l'escola catalana experimenta un importantíssim creixement d'alumnat, i s'ha fet de la mà de la primera llei d'educació aprovada al nostre país. S'han

El nou Estatut ha establert l'autonomia més actualitzada i més àmplia que mai hagi tingut Catalunya en els darrers segles. I això ho ha fet en forma de pacte, un pacte entre les institucions catalanes i estatals, respectant en tot moment les regles del joc i fent possible una Espanya de tots, oberta, inclusiva, integradora, en la qual tots els pobles poden sentir-s'hi lliures

desplegat els drets en matèria d'habitatge com mai s'havien pogut abordar, amb mesures novedoses de foment i ajut pels sectors més desafavorits. S'ha abordat amb valentia la millora de la salut pública amb equips i infraestructures, amb tecnologia i amb cobertura sanitària i s'han afrontat noves polítiques imprescindibles com les d'acollida dels nouvinguts. Apostes, totes elles, especialment destacables i valentes en

moments de crisi econòmica, però també especialment necessàries –és més, imprescindibles– justament en aquesta situació. I a més, s'ha fet en tots els casos cercant el màxim consens possible en l'aprovació de les lleis corresponents, per tal que les millores assolides avui, no puguin esdevenir fàcilment passes enrere més endavant.

S'ha invertit en tot el territori de Catalunya per afavorir l'equilibri real del país, estenent la política de barris, millorant les infraestructures del transport, facilitant la mobilitat d'acord amb les necessitats reals, resolent dèficits històrics en equipaments i infraestructures.

I alhora, s'ha abordat una problemàtica clau en un context de crisi econòmica: la transformació de la nostra economia en una economia més competitiva i la transformació, en definitiva, del model productiu. Per aconseguir-ho, s'ha potenciat Catalunya com a centre de recerca internacional, amb el necessari acompanyament de les apostes en matèria d'infraestructures, per tal que Catalunya desenvolupi

pi un rol clau en l'escenari del sud d'Europa, i també en matèria de formació, en tots els nivells i àmbits.

I totes aquestes polítiques i més, com la modernització de la justícia o el complet desplegament dels Mossos d'Esquadra, o l'esforç inversor en equipaments culturals, o la garantia dels drets de la ciutadania en nous àmbits com el de la memòria històrica, s'han pogut afrontar de la mà de l'Estatut, del nou Estatut. Efectivament, l'Estatut és el fonament i l'instrument legitimador de totes i cadascuna d'aquestes polítiques públiques, de totes i cadascuna d'aquestes decisions preses, perquè reconeix i amplia els àmbits de decisió per part de les institucions catalanes, i estableix alhora la possibilitat de participar en la presa de decisions de l'Estat. Un Estatut que, a més d'ampliar la capacitat de decidir les polítiques pròpies, ha fet possible també la consecució del millor finançament de la història de Catalunya, amb un canvi de model (i no tan sols de quantia) i la recuperació del dèficit d'inversions estatals en infraestructures a Catalunya en un termini de set anys. Capacitat de decisió i recursos: dues cares de la mateixa moneda que malauradament no havien anat gaire de la mà fins ara.

La posició dels partits en el desplegament de l'EAC

Sovint el debat sobre l'Estatut s'ha tendit a reduir a un debat sobre els aspectes identitaris o simbòlics de l'Estatut, oblidant bona part del seu contingut i dels motius pels quals es va apostar per la seva elaboració —que hem recordat més amunt—. No és gratuït aquest fet. Tot el contrari. En el debat sobre l'Estatut han predominat malauradament les sobreactuacions o sobreescenificacions d'aquells que, des d'uns nacionalismes o des d'uns altres, han emprat l'Estatut en benefici dels seus interessos, oblidant o perdent de vista massa sovint la realitat (i les necessitats) del país, o fins i tot en alguns casos, volent-la desconèixer.

Els socialistes, per contra, ens hem limitat a treballar, primer perquè l'Estatut fos possible, i després per defensar-lo i desplegar-lo en tot el seu potencial, sense agitació, amb plena normalitat i tot el rigor, convençuts que disposàvem del millor instrument d'autogovern que mai hem

tingut en els darrers segles i convençuts que, com deia Isidre Molas en aquell discurs al Senat, "la política no és dividir, no és la *bullà* sinó la suma, el diàleg i, quan sigui possible, l'acord". Però no ens enganyem, el fet que la nostra veu no s'hagi sentit per sobre de les altres no canvia la realitat: els socialistes vàrem liderar l'elaboració de l'Estatut i després n'hem liderat la defensa i el desplegament. Un Estatut, això sí, que no ens el sentim només nostre, sinó que és de tots. Aquesta és la seva principal virtut.

I ara, més que mai, esdevé la principal responsabilitat.

I amb l'Estatut a la mà, com deia, s'han fet totes aquestes polítiques. Perquè l'Estatut no és un fi en si mateix sinó un instrument: l'instrument per a fer realitat el nostre autogovern. L'eina amb la qual els nostres representants en el Parlament i en el Govern en cada moment han de prendre decisions, han de concretar les polítiques públiques per les que vulguin apostar. Siguin polítiques per gestionar una situació de bonança econòmica o una crisi imponent com l'actual. L'Estatut és el fonament de totes i cadascuna d'elles. Per a tot això, l'Estatut no és només útil. És imprescindible per a

fer-ho realitat, és un instrument irrenunciable per a exercir qualsevol responsabilitat pública en l'Estat de Dret.

D'aquí la gravetat que el principal partit de l'oposició pretengui ara deixar fora de combat l'Estatut i situar-lo en via morta. Va treballar en el seu moment per aparèixer com a pare —tot i estar més pendent dels *flashos* que de la lletra— i quan el Tribunal es pronuncia, deixa de reconèixer *el fill* com a propi.

I després de la Sentència?

Després de la sentència, l'informe del grup d'experts ha analitzat allò que podríem anomenar afectacions jurídiques del text i l'afectació per la Sentència, en cada cas, de l'objectiu pretès per l'Estatut, i ha assenyalat, a més, quan existeixen, altres vies per assolir els mateixos objectius.

Però més enllà de les valoracions jurídiques, la pregunta que cal plantejar-nos és què fer davant d'aquesta situació? Perquè complir les sentències dels Tribunals és una obligació de les autoritats democràtiques: la sentència s'ha d'acatar i complir en el que pertoqui, per bé que es

L'Estatut és el fonament i l'instrument legitimador de totes i cadascuna de les polítiques públiques, de totes i cadascuna de les decisions preses, perquè reconeix i amplia els àmbits de decisió per part de les institucions catalanes, i estableix alhora la possibilitat de participar en la presa de decisions de l'Estat

L'Estatut ha fet possible també la consecució del millor finançament de la història de Catalunya, amb un canvi de model (i no tan sols de quantia) i la recuperació del dèficit d'inversions estatals en infraestructures a Catalunya en un termini de set anys

discrepi del raonament i de les conclusions. Però acatar no vol dir renunciar a superar la sentència mitjançant accions democràtiques. Així, les institucions catalanes –amb el president Montilla al capdavant– i la societat catalana han mostrat una clara indignació per aquesta sentència i han expressat el seu rebuig de forma contundent en la manifestació del passat 10 de juliol.

L'Estatut, garantia per Catalunya

L'Estatut és una eina útil, una eina d'autogovern ben viva, i és alhora una eina que reflecteix l'ambició nacional de Catalunya. Una ambició nacional que, pivotant sobre el reforçament de la bilateralitat no excloent ni traumàtica com deia, uneix el país en lloc de dividir-lo i empobrir-lo. Perquè l'ambició nacional de Catalunya li ha de permetre alhora progressar i no hi ha progrés possible si ens empo- brim o ens dividim.

Perquè això sigui possible, però, Catalunya no pot veure's agredida per una actitud col·lectiva, certament no majoritària, que amb la bandera de la unitat sembla lluitar de fet per l'exclusió de la Catalunya real del pacte constitucional. La majoria de la ciutadania catalana no se sent gens solidària amb aquestes interpretacions polítiques i jurídiques, massa esteses a l'Espanya centralista, que neguen el seu dret a l'autogovern i confonen autonomia amb uniformitat. Una interpretació política i jurídica que menysté Catalunya i la manté encotillada.

Catalunya s'ha de poder veure reconeguda amb les seves singularitats, en la seva identitat i amb tot el seu potencial. Serà, sens dubte, un procés llarg, que haurem d'afrontar amb fortalesa i també paciència perquè venim de molt lluny i anem molt més lluny encara. Però creiem en allò que hem fet i exigim coresponsabilitat per part de tots els actors i lleialtat. Lleialtat amb els principis democràtics i lleialtat amb el pacte constitucional.

L'horitzó

L'Estatut, a part de la seva extraordinària capacitat d'autogovern també dibuixa un escenari institucional de gran transcendència i oportunitat política per canalitzar la

nostra ambició nacional amb una dimensió política plena de sentit. El passat dia 13 d'octubre de 2010, el president de la Generalitat, José Montilla, deia en una conferència a Madrid: *“Y cuando desde algunas opciones políticas se propugna que mejor le iría a Catalunya con un Estado propio; yo debo responder que ya lo tenemos, que ya tenemos un Estado, pero que debe ser capaz de acoger todas nuestras aspiraciones, necesidades y voluntades. Es posible y es urgente un nuevo enfoque que evite la maniquea y reduccionista visión de Estado como Administración central; o lo que es peor, todavía; Estado como política nacional. La de una sola nación (...) que no incluye a las otras o las ignora en su desarrollo y su formulación.”*

Aquest és el camí: més poder i compartir el poder. Més autogovern per servir als interessos dels catalans i catalanes, i més presència i decisió en l'arquitectura de l'administració general de l'Estat i en el conjunt de les institucions de l'Estat en l'horitzó europeu. Aquest és el camí del futur. Més poder a prop del territori i jugar fort, de manera determinant, en la direcció del futur de l'Estat i la seva projecció. Aquest camí només és possible confi-

gurant un escenari de reforçament de la bilateralitat en les relacions de Govern a Govern, tal i com queda recollit en l'Estatut, capaç de donar respostes efectives i útils, davant de les temptacions rupturistes o de la nova –i alarmant– música de fons que darrerament se sent massa sovint sobre que hem anat massa lluny en el terreny de la descentralització.

Aquest escenari possible i desitjable ha de transformar-se en una profunda i compartida convicció de que només una Espanya diferent, capaç d'entendre i atendre a Catalunya, és la que pot tenir futur, estabilitat i prosperitat.

En les properes setmanes la ciutadania haurà de triar a Catalunya, amb paraules del president Montilla, entre dreceres, invents, aventures, passes enrere... o el camí, la gran avinguda de l'Estatut. Confio que si la gran majoria de ciutadans participem activament del procés electoral, la cruïlla política a la que ens enfrontem només té una opció ampla, integradora i unitària: la via de l'Estatut, la via dels socialistes catalans. ■

L'Estatut no és un fi en si mateix sinó l'instrument per a fer realitat el nostre autogovern. L'eina amb la qual els nostres representants en el Parlament i en el Govern en cada moment han de prendre decisions, han de concretar les polítiques públiques per les que vulguin apostar. L'Estatut és el fonament de totes i cadascuna d'elles

És greu que el principal partit de l'oposició pretengui ara deixar fora de combat l'Estatut i situar-lo en via morta. Va treballar en el seu moment per aparèixer com a pare –tot i estar més pendent dels flashos que de la lletra– i quan el Tribunal es pronuncia, deixa de reconèixer el fill com a propi